

Тема 13

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ, СУТНІСТЬ І ПРОБЛЕМИ

*Економічна еволюція здійснюється поступово.
Її хід іноді затримується або повертається назад
у результаті політичних катастроф, але її
поступальні кроки ніколи не бувають несподіваними.
(Альфред Маршалл)
Зростання заради зростання – девіз ракової пухлини.
(Едвард Еббі)*

1. Економічне зростання та економічний розвиток.
2. Показники економічного зростання та економічного розвитку.
3. Типи та чинники економічного зростання.
4. Механізм економічного зростання: мультиплікатор й акселератор.
5. Проблеми і наслідки економічного зростання.

Література

1. Макконнелл К., Брю С. Экономика. – Т. 1. – Гл. 21. Гл. 13 (додаток).
2. Самуэльсон П. Экономика: В 2-х тт. – Т. 2. – М., 1993. – Гл. 35, 36.
3. Барр Р. Политическая экономия: В 2-х тт. – Т. 1. – М., 1995. – Тема II.
4. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – К., 2006. – Гл. 16. – § 5, 6.
5. Основи економічної теорії: Підручник / За ред. Ю.В. Ніколенка. – 3-тє вид. – К., 2003. – Гл. 2. – § 4.
6. Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Основи економічної теорії: Підручник. – К., 1995. – Тема 21. – § 3, 4, 5.

7. Общая экономическая теория (политэкономия): Учебник / Под общей ред. В.И. Видяпина, Г.П. Журавлёвой. – М., 1995. – Гл. 24. – § 3. Гл. 42. – § 3.
8. Курс экономической теории. Учебное пособие / Под ред. М.Н. Чепурина, Е.А. Киселевой. – Киров, 1995. – Гл. 3. – § 4. Приложение III. – С. 587-589, 594-598, 606-608; С. 323-324, 351-352.
9. Экономическая теория / Под ред. А.И. Добрынина, Л.С. Тарасевича: Учебник для вузов. – СПб., 1997. – Гл. 18.2, 18.4.
10. Экономика. Учебник / Под ред. А.И. Архипова, А.Н. Нестеренко, А.К. Большакова. – М., 1998. – Гл. 14. – § 2.
11. Баликоев В.З. Общая экономическая теория. Уч. пособие. – Новосибирск, 1996. – Гл. XX. – § 1, 2, 3.
12. Экономика: Учебник / Под ред. А.С. Булатова. – М., 1994. – Гл. 13. – § 1, 4. – 2-е изд. – М., 1997. – Гл. 17. – § 1, 2, 4.

Економічне зростання сприяє пом'якшенню суперечності між непогамовними потребами та обмеженими ресурсами. Проблеми економічного зростання та розвитку набувають неабиякої ваги особливо у зв'язку із специфікою розвитку пострадянських економік. Але і в економічно розвинутих країнах ці проблеми залишаються в центрі уваги економістів та політиків. Більш докладно питання розглядаються в курсі макроекономіки.

1. ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Під **економічним розвитком** суспільства в політекономії розуміють еволюцію його продуктивних сил і виробничих відносин, що відбувається зазвичай на основі розширеного відтворення. **Економічне зростання** є кількісним показником, воно свідчить про позитивну динаміку зміни обсягів національного виробництва.

Звісно, економічний розвиток та економічне зростання не слід ототожнювати. Зростання є складовою розвитку, але не вичерпує

зміст цього багатогранного явища. Економічний розвиток передбачає якісні зміни в суспільних інститутах, вирішення економічних та соціальних проблем, і в тому числі забезпечення подальшого прискореного економічного зростання. Деякі економісти вважають, що розвиток відбувався і в перехідних економіках, незважаючи на звужене відтворення, оскільки:

- еволюціонували виробничі відносини;
- незважаючи на погіршення більшості економічних показників, відбувалися певні позитивні зрушення, наприклад, зникнення дефіциту споживчих товарів;
- незважаючи на погіршення економічного стану, були закладені основи для його покращення в майбутньому.

Економічний розвиток – це постійний, перманентний процес, який полягає не в простому збільшенні виробництва вже відомих товарів, а в початку виробництва нових видів товарів та послуг, переході до нових, більш ефективних технологій. Економічний розвиток передбачає прогресивні зміни в структурі економіки. Як зазначалося в попередній темі, загальною тенденцією світової економіки є втрата провідної ролі сільськогосподарського сектора на користь спочатку промисловості, а з часом і самої промисловості на користь сфери послуг (так звані стадії індустріалізації та постіндустріалізації).

Ці об'єктивні процеси викликані зміною структури попиту та зростанням продуктивності праці. Із зростання доходів споживачів попит на продукти харчування все більше відстає від попиту на промислові товари. Зростання ж продуктивності праці у сільському господарстві сприяє суттєвому зменшенню чисельності працюючих. Якщо на початку ХХ ст. в сільському господарстві США була зайнята половина американців, то на початку ХХІ ст. частка зайнятих становить лише 1% і вона продовжує скорочуватися.

У наш час попит на різноманітні послуги стрімко зростає у порівнянні з попитом на промислову продукцію. А продуктивність праці робітників, що зайняті у сфері послуг, зростає значно повільніше, ніж в інших секторах економіки, адже послуги важче механізувати. Тому все більша частка працюючих зайнята саме в цій сфері.

2. ПОКАЗНИКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У зв'язку з труднощами кількісного вимірювання економічного розвитку найчастіше аналізується економічне зростання. Економічне зростання можна оцінювати у фізичних показниках – вони точніше, не піддаються впливу інфляції, але не універсальні, оскільки не висвітлюють картину загалом. Наприклад, у Кувейті на душу населення видобувається 60 т нафти, в Об'єднаних Арабських Еміратах і Норвегії – 30, Саудівській Аравії – 17-20 т, в Росії – 3 т. Тому, як правило, використовують вартісні показники, у першу чергу, ВВП.

Основні показники динаміки економічного зростання:

- індекс зростання ВВП = $\frac{ВВП_n}{ВВП_{n-1}}$;
- темп зростання ВВП = $\frac{ВВП_n - ВВП_{n-1}}{ВВП_{n-1}}$.

Для точного вимірювання економічного зростання потрібно брати до уваги реальний, а не номінальний ВВП, тобто скоригований з урахуванням інфляції (подібно реальній та номінальній зарплатні). Для співставлення рівня розвитку різних країн слід розраховувати ВВП на душу населення. При цьому виникає проблема одиниць виміру. Для домірності використовують долар США, але переводити у долари слід не за валютним курсом, а за паритетом купівельної спроможності (докладніше про це у темі 18).

Оскільки економічне зростання визначається, як правило, відносно до попереднього року, серед швидко зростаючих економік немає, як правило, розвинутих країн (високі темпи можливі лише при дуже низькій стартовій базі). Останніми роками високі темпи економічного зростання демонстрували Екваторіальна Гвінея, Чад, Мозамбік, Китай (8-12%).

Вражаючі темпи економічного зростання називають “економічним дивом”. Так, у 1948-1972 рр. виробництво продукції на душу населення в Японії зростало на 8,2% щорічно, в Німеччині – на 5,7% (у США в той час – 2,2%). У 1970-х рр. темпи економічного зростання в розвинутих країнах почали гальмуватися (у першу чергу, через енергетичну кризу та значні дефіцити держбюджету). У 1980-1990-х рр. економічне зростання

знову прискорюється, особливо у 1990-х у зв'язку з формуванням “нової економіки”.

Показники економічного зростання можуть бути і від'ємними, що було характерно, наприклад, для посткомуністичних країн в умовах перехідної економіки.

Оскільки показник зростання ВВП все одно не дає повної картини економічного добробуту, наприкінці 80-х рр. ХХ ст. ООН ввела інтегральний показник – індекс людського розвитку (або розвитку людського потенціалу – *the human development index*), зазначаючи, що “розвиток людини є метою, а економічне зростання – лише засобом її досягнення”. Цей індекс складається з трьох компонентів – оцінка тривалості життя, оцінка освітнього рівня дорослого населення (частка освічених серед дорослого населення та коефіцієнт охоплення населення середньою і вищою освітою), та добробут (який вимірюється у ВВП на душу населення).

Таблиця 13-1

Індекс розвитку людського потенціалу (2004 р.)

	Очікувана тривалість життя (в роках)	Охоплення населення середньою та вищою освітою (%)	ВВП на душу населення (ПКС у дол. США)	ІРЛП
Весь світ	67,3	67	8833	0,741
Країни з високим рівнем ІРЛП	79	95	32003	0,946
Країни ЦСЄ та СНД	68,2	83	8802	0,802
Країни, що розвиваються	65,2	63	4775	0,679
Найменш розвинуті країни	52,4	45	1350	0,464
Норвегія	79,6	100	38454	0,965
США	77,5	93	39676	0,948
Люксембург	78,6	85	69961	0,945

Закінчення табл. 13-1

Польща	74,6	86	12974	0,862
Російська Федерація	65,2	88	9902	0,797
Україна	66,1	85	6394	0,774
Китай	71,9	70	5896	0,768
Екваторіальн а Гвінея	42,8	58	20510	0,653
Нігер	44,6	21	779	0,311

Фахівці Світового банку в якості узагальненого показника рівня розвитку країни використовують так звані “кристали розвитку”. Для їх побудови беруть до уваги чотири показника:

- очікувану тривалість життя;
- коефіцієнт зарахування в початкову школу;
- доступ населення до питної води;
- ВВП на душу населення.

Прийнято вважати, що економічне зростання сприяє подальшій демократизації суспільства. Із зростанням економічної активності основним джерелом скарбниці державистають податкові надходження громадян. Якщо порівняти з традиційними економічними системами, де надходження в бюджет складаються значною мірою з так званих рентних доходів, то стає зрозумілим, що уряд починає все більше залежати від своїх громадян. Останні ж, в свою чергу, починають цікавитися, на які цілі використовуються кошти скарбниці. Так врешті-решт і встановлюються демократичні режими.

Аналіз, проведений у більш, ніж 200 державах, дозволив зробити висновок, що від ВВП на душу населення залежить тривалість та якість демократії. Якщо рівень ВВП на душу населення дуже низький, то у демократії небагато шансів довго протриматися, якщо ж він більше певного відчутного рівня, демократія стає необоротною.

3. ТИПИ ТА ЧИННИКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Серед типів економічного зростання зазвичай виділяють **екстенсивний** (за рахунок кількісного зростання чинників виробництва за умови їхньої якісної незмінності) та **інтенсивний** (за рахунок якісної зміни чинників виробництва). У реальному житті ці два типи співіснують, тому кажуть про переважно екстенсивний, або переважно інтенсивний.

Переважно екстенсивний тип зростання був характерний для розвинутих країн світу до НТР, що почалася у середині ХХ ст.

До **чинників економічного зростання** відносять такі.

1. Кількість та якість всіх видів ресурсів:
 - трудові ресурси (чисельність працюючих, їхня кваліфікація, освіта, дисципліна);
 - природні ресурси (земля, корисні копалини – добре, коли країна ними забезпечена: Росія, Канада, Саудівська Аравія; але ця вимога не обов'язкова, адже практично не мають природних ресурсів Японія, Південна Корея, Тайвань);
 - фізичний капітал (для економічного зростання необхідні інвестиції, систематичне оновлення капіталу).
2. Рівень технології (або науково-технічні знання, інновації, підприємницькі здібності). Винаходи та відкриття не лише нових технологій, а й розробка нових матеріалів, машин, нових методів організації та управління виробництвом є однією з рушійних сил економічного зростання. На ваших очах набули поширення мобільні телефони, персональні комп'ютери, інтернет.

Кількісний зв'язок між чинниками виробництва та обсягом сукупного випуску досліджується за допомогою виробничої функції (пригадайте). Одна з найвідоміших в економічній теорії – *виробнича функція Кобба-Дугласа*. Американці Чарльз Кобб (математик) і Пол Дуглас (**економіст**) розробили багатofакторну модель економічного зростання, що отримала згодом їхнє ім'я. Наприкінці 1920-х років вони обробили три часових ряди характеристик американської обробної промисловості за 1899-1922 рр. До уваги були взяті зростання основного капіталу, кількість годин праці та сукупний обсяг виробництва. Як наслідок, була отримана функція:

$$Y = 1,01 \cdot L^\alpha \cdot K^\beta$$

Подальші розрахунки дозволили визначити, що $\alpha = \frac{3}{4}$, а $\beta = \frac{1}{4}$. Ступеневі коефіцієнти α і β показують, наскільки збільшиться обсяг виробництва, якщо відповідний чинник зросте на 1%.

Наведена виробнича функція була прийнята лише для екстенсивного типу економічного зростання. Пізніше вона ускладнювалася шляхом введення інших показників. Р.Солоу (нар. 1924, нобелівська премія 1987 р. саме за розвиток теорії економічного зростання) зробив провідним елементом економічного зростання науково-технічний прогрес. З розвитком НТП все більше переважає інтенсивний тип економічного зростання.

Всі чинники економічного зростання взаємопов'язані й переплетені. Існує група показників, що дозволяє вимірювати результативність застосування окремих чинників виробництва.

Продуктивність праці = $\frac{\text{продукт}}{\text{витрати часу}}$; зворотній показник –

трудомісткість.

На продуктивність праці впливає рівень освіти, кваліфікації робочої сили, організація праці тощо.

Продуктивність капіталу = $\frac{\text{продукт}}{\text{капітал}}$; зворотній показник –

капіталомісткість.

На продуктивність капіталу здійснюють вплив рівень технічної озброєності, терміни амортизації, виробничі пріоритети тощо.

Технічна озброєність (капіталоозброєність) = $\frac{\text{фізичний капітал}}{\text{кількість працюючих}}$.

4. МЕХАНІЗМ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: МУЛЬТИПЛІКАТОР Й АКСЕЛЕРАТОР

Яким чином розгортається процес економічного зростання? Як він передається від мікрорівня (окремого підприємства) на макрорівень, розповсюджується на всю економіку? В умовах поділу праці початковий імпульс, що надходить від однієї фірми,

передається іншим. Це відбувається завдяки ефекту мультиплікатора й акселератора (докладніше вони вивчаються в курсі макроекономіки).

Ефект **мультиплікатора** витікає з розуміння того, що в економіці видатки однієї людини неминуче стають доходом іншої. Коли відкривається нова фірма, вона пропонує нові робочі місця й спричиняє зростання доходів колишніх безробітних. Робітники, що збільшили свої доходи, починають більше витратити. Тож, як наслідок, зростають доходи власників крамничок, де робітники купують необхідні продукти харчування та речі; власників фірм, що надають їм необхідні послуги. Усі ці власники, в свою чергу, більше замовляють продукції у фермерів, промислових виробників, збільшуючи їхні доходи. Зростання доходів охоплює все нові верстви населення. Приріст доходу, що витрачений на споживання, у наступному циклі створює додатковий дохід. Таким чином, початкова сума, що витрачена на відкриття фірми, призводить до утворення нових доходів, нових інвестицій – діє ефект мультиплікатора.

Якщо ефект мультиплікатора передає імпульс економічного зростання вперед по ланцюжку (від виробництва до споживання), то ефект **акселератора** – назад (від виробництва – до витрат на необхідні економічні ресурси). Коли будується нова фірма, вона потребує ресурсів – зростає попит на будівельні матеріали, верстати, обладнання. Машинобудівні фірми й ті, що виготовляють будівельні матеріали, змушені нарощувати виробничі потужності – зростає і їхній попит на ресурси. Тож зростання інвестицій спричиняє ще більше їхнє зростання.

Дія мультиплікатора та акселератора схожа на ланцюгову реакцію. Але вона може бути як позитивною, так і негативною. У наведених прикладах розглянуто розгортання економічного зростання. Спробуйте уявити собі протилежний процес – що відбудеться в економіці, якщо закривається фірма та звільняються робітники, які там працювали.

Своєрідну ланцюгову реакцію можна спостерігати і при застосуванні теорії економічного зростання для аналізу слаборозвинутих країн. Вони стикаються з багатьма перешкодами на шляху ефективного використання усіх чинників економічного зростання – людських та природних ресурсів, капіталу та технологій. Більше того, ці перешкоди посилюють одна одну, утворюючи так зване “**порочне коло бідності**”. Це поняття

вперше ввели у 1949-1950 рр. німецький економіст Г.Зінгер та аргентинський Р.Пребіш.

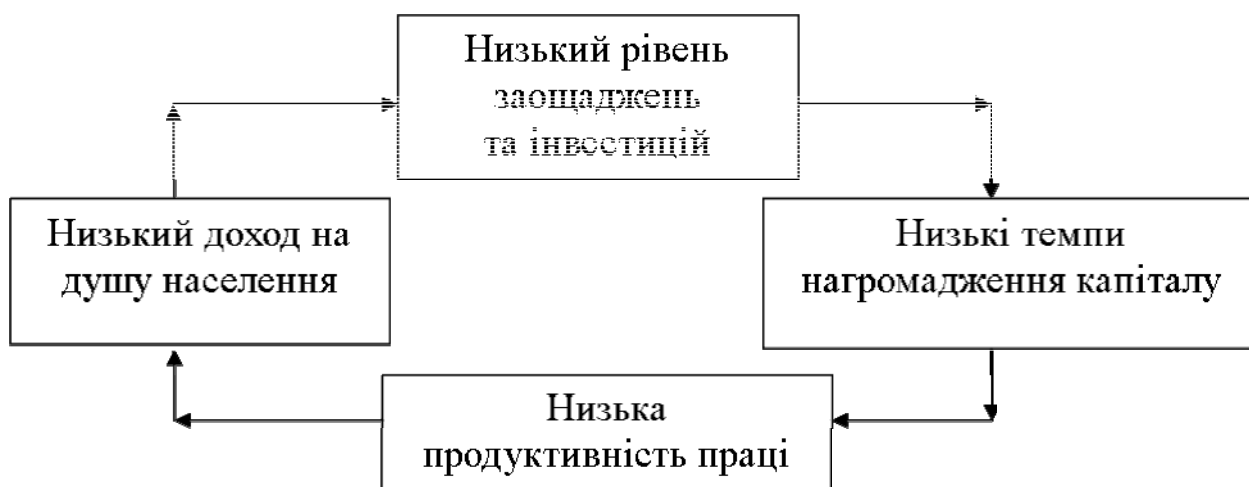

Рис. 13-1. Порочне коло бідності

5. ПРОБЛЕМИ І НАСЛІДКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Економічне зростання у цілому розглядається як позитивне явище, але це не завжди так. Адже економічне зростання – це, в першу чергу, надмірне використання економічних ресурсів (зверніть увагу на подорожчання природних ресурсів), тож підвищення навантаження на навколишнє середовище. Економічна діяльність людини призвела до відомих екологічних катастроф (зникнення Аральського моря, Чорнобильська катастрофа, вирубка бразильських лісів).

Серед аргументів “за” економічне зростання зазвичай називаються такі:

- підвищується життєвий рівень населення;
- зростає престиж країни у світі;
- покращуються умови праці, розширюються перспективи.

Але цілком слушні й аргументи “проти”:

- забруднення навколишнього середовища (98% з того, що береться у природи, врешті-решт повертається їй в якості відходів);

- виснаження природних ресурсів;
- невпевненість у майбутньому (зникнення старих професій, поява нових);
- зростання та переповнення мегаполісів.

Деякі вчені, дослідивши всю небезпеку, яка пов'язана з економічним зростанням, вважають, що його треба звести до нуля. Хоча з цим важко погодитися особливо громадянам країн, що розвиваються, тобто найбільш бідним.

Наприкінці 80-х рр. ХХ ст. набув поширення термін “**сталий розвиток**”. У 1987 р. комісія ООН із захисту навколишнього середовища визначила його як “розвиток з врахуванням потреб нинішнього покоління без загрози споживанню потреб прийдешніх поколінь”. Концепція сталого розвитку була покладена в основу Декларації, прийнятої на Всесвітньому форумі з навколишнього середовища (1992 р., Ріо-де-Жанейро). Там же була прийнята конвенція ООН про зміну клімату, у якій було зазначено, що розвинуті країни повинні спільними зусиллями підтримувати концентрацію парникових газів у атмосфері на відносно безпечному рівні.

Вирішити цю проблему, хоча б частково, був покликаний Кіотський протокол, яким були накладені кількісні обмеження на викиди. Ситуація загострюється тією обставиною, що США, на частку яких припадає 36% загального світового обсягу викидів парникових газів, ратифікувати документ відмовилися.

Економісти стверджують, що в Україні внаслідок низьких витрат підприємств на ресурсозберігаючі та безпечні для навколишнього середовища технології економічне зростання супроводжується підвищенням забруднення атмосфери.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ, ЧИ ЗАСВОЇЛИ ВИ ТЕРМІНИ І КАТЕГОРІЇ: економічний розвиток, економічне зростання, індекс зростання ВВП, темп зростання ВВП, індекс розвитку людського потенціалу, “кристали розвитку”, екстенсивний та інтенсивний типи економічного зростання, чинники економічного зростання, продуктивність праці, функція Кобба-Дугласа, трудомісткість, продуктивність капіталу, капіталомісткість, капіталоозброєність,

мультиплікатор, акселератор, “порочне коло бідності”, “сталий розвиток”, Кіотський протокол.

ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ, ЧИ УЯВЛЯЄТЕ ВИ, ЯКИЙ ВНЕСОК ЗРОБИЛИ В ЦЕЙ РОЗДІЛ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ: Х.Кобб, П.Дуглас, Р.Солоу, Г.Зінгер, Р.Пребіш.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поясніть різницю між економічним зростанням і економічним розвитком. Чи може економічне зростання перешкоджати економічному розвитку?
2. Назвіть джерела економічного зростання.
3. ВВП Амазонії зріс з 520 млрд. тугриків у 2005 р. до 546 млрд. тугриків у 2006 р. При цьому мало місце зростання чисельності населення з 208 до 210 млн. Розрахуйте темп економічного зростання та зростання ВВП на душу населення.
4. Чи можна уявити собі ситуацію, коли певні члени суспільства програють від економічного зростання країни?
5. Якщо ВВП країни за 15 років збільшився вдвічі, чи означає це, що рівень життя покращився вдвічі?
6. Ви знаєте, що для розрахунку ІРЛП та “кристалів розвитку” використовуються найважливіші статистичні показники. Які інші показники, на вашу думку, слід брати до уваги при визначенні подібних інтегральних показників, щоб зробити висновок про рівень розвитку країни?
7. Як можна з економічної точки зору пояснити збереження абсолютистських монархій у країнах Перської затоки?
8. Кількість робітників на підприємстві зменшилась на 20%, а випуск продукції збільшився вдвічі. Як змінилась продуктивність праці?
9. Вартість виробничих фондів підприємства збільшилась з 2 млн. до 2,5 млн. грн., а випуск продукції за цей же період зріс з 2,2 млн. до 3 млн. грн. Як змінилась ефективність використання виробничих фондів?

10. Порівняйте переваги й недоліки екстенсивного та інтенсивного типів економічного зростання.
11. Які з наведених нижче чинників можна віднести до екстенсивних, а які – до інтенсивних:
 - а) зростання якості сировини, матеріалів;
 - б) розширення виробничих площ;
 - в) зростання фондівддачі;
 - г) зменшення витрат палива;
 - д) зменшення матеріаломісткості;
 - е) збільшення обсягу інвестицій за умов збереження існуючого рівня технології?
12. Як змінюється продуктивність праці та капіталу за умов екстенсивного та інтенсивного типів економічного зростання?
13. Чим був зумовлений екстенсивний тип зростання в СРСР?
14. Як співвідносяться між собою мультиплікатор й акселератор?
15. Чи існує межа економічного зростання? Назвіть його вигоди та витрати.

ДЛЯ ТИХ, У КОГО Є ЧАС ПОМІРКУВАТИ:

1. Італійський мандрівник, що відвідав Англію в 1497 році, був надзвичайно здивований місцевими селянами. У той час, як італійські держави були найбільш розвинутими і динамічними в Європі, Англія залишала сумне враження. На погляд італійця, англійські селяни були дуже ледачими, і саме через це вирішили перетворити рілля на пасовиська, оскільки розведення овець вимагало набагато менших витрат праці. Хоча досвід розвинутих на той час країн свідчив, що потрібно віддавати перевагу саме землеробству, вирощувати і продавати зерно. Прокоментуйте цю ситуацію, виходячи з основних положень теми.
2. Поясніть зміст формул “економічне зростання без розвитку”, “економічний розвиток без зростання”.

**ВИХОДЯЧИ З ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ТЕМИ,
ПРОКОМЕНТУЙТЕ ГАЗЕТНУ ПУБЛІКАЦІЮ:**

(Квітень 2007 р.) “Україна – країна небагата. Особливо гостро це відчувається у порівнянні наших стратегічних показників з аналогічними у державах тієї ж Європи. Наприклад, у минулому році ВВП України вперше (правда, не набагато) перевищив \$100 млрд., що у перерахунку склало трохи більше \$2 тис. на душу населення. У той час така невелика країна, як Швейцарія (населення – трохи більше семи мільйонів), у 2004 р. мала \$252 млрд. ВВП, а на душу населення показник складав \$33 тис. – не найбільший у Європі. А в Німеччині у 2005 р. ВВП склав 2,24 трлн. євро.

Виходячи з наведених даних, очевидно, що ВВП може свідчити про добробут населення. Але й тут є свої нюанси. Справа у розподілі ВВП на всіх громадян в окремо взятій країні. У будь-якій державі є класи дуже багатих і дуже бідних людей. Якщо середній ВВП складає \$33 тис., то це може свідчити про те, що найбідніші швейцарці все одно багатіші за найбідніших українців, з середнім перерозподілом ВВП у \$2 тис.

Можна зробити висновок, що відслідковувати зростання добробуту населення країни, ґрунтуючись на зростанні ВВП, можливо – але, очевидно, у довгостроковій перспективі. Наприклад, ніхто не буде сперечатися, що за 10 років українці стали жити краще. У короткострокові періоди на відміну від того, яку думку намагається нав'язати українцям уряд, зростання ВВП не завжди супроводжується зростанням добробуту населення. Для прикладу можна взяти минулий рік. У 2006 р. ВВП України, на думку аналітиків, досяг рекордної відмітки, у тому числі, завдяки зростанню надходжень ПДВ від продажу природного газу, що подорожчав, та зростанню комунальних тарифів. На фоні зниження темпів розвитку реального сектору економіки ВВП підігрів саме сектор послуг, який включає в себе, серед іншого, і комунальні платежі. З точки зору звітності, минулий рік видався гарним, з точки зору “покращення життя вже сьогодні” – програшним (згадаємо хоча б 10,5% інфляції).

Виходить, що не все у справі покращання життя населення залежить від чистої економіки. Важливо обрати метод її організації: “ринковість” і “соціальна орієнтація”. Наприклад,

ВВП СРСР був величезним. У 1975 р. він складав \$900 млрд., що в перерахунку на одну особу давало цілком пристойні на той час \$3,6 тис. При цьому рівень життя все одно залишався невисоким – економіка не мала ринкової і соціальної орієнтації, дуже багато коштів йшло на оборонний комплекс з казни, за умов повної залежності громадян від того ж бюджету.

ВВП США перевищує \$11 трлн. і є найбільшим у світі. Але чи є ця величина показником добробуту або всього лише його наслідком?”